

OLEG TOMIĆ

Ahol az eget kampóval le- kötötték

*A jobbulás csupán az egészség pótcselekvése.
Johannes Clausen és Carl Gustav Jung beszélgetése (Részlet)*

Egy város varázsát olykor legjobban nagyobb távolságról lehet meg-
szemlélni, akár oldalnézetből, akár szemtől szemben közelíted meg.
Habár bódító a látvány, még mindig nem alakult ki benned határozott
benyomás a kivételességének mibenlétéről, ám ahogy egyre közelebb
kerülsz hozzá, kettős érzéseid támadnak. Egyrészt értékes ajándékként
megihletnek, ugyanakkor bizonyos módon felébresztik benned a rég-
múlt idők iránti gyászt. Ilyen a Raichle Ferenc park, ahol egymás után
felsorakozott négy, 19. század végén megépült bérpalota.

Ezen elbeszélés egy része az utolsó előttiben zajlik.

Igazából ritkán jártam arrafelé a munkahelyemről hazamenet, de egy ta-
vaszi napon rábukkantam a Trubadúr kávéházra. Nem lepett meg, hogy
nem vettem észre előbb. A mindennapi rohangálás miatt rengeteg do-
logról lemaradtam. Az egyik asztalnál egy szakállas alak ült. Felismertem.
Koldus volt.

Úgy döntöttem, felüdülok. Beléptem a kapun, és az asztalhoz ültem.
A felszolgáló lány nemsokára kijött a pincéből. Sört rendeltem. Felfelé
néztem.

A teljesen lepusztult és kísértetek lakta palota előtt húzódott meg ez a
kis terasz, amelyen több régi asztal és szék lett elhelyezve, az alján meg
kavicsok hevertek. Nem volt nyüzsgés. Legfeljebb egy-egy időnkénti
járókelő, aki talán a pályaudvar felé tartott. Arra a következtetésre jutot-
tam, hogy annak az embernek, aki ebbe az üzleti kihívásba belevágott,
két tulajdonsággal kellett rendelkeznie. Találékonyság és a régiségek

írási vonzódás. Ez utóbbi valószínűleg valamilyen sajtósági beteljesületlen vágy lehet.

Legközelebb, amikor arra jártam, megismerkedtem a tulajdonossal. Roko a neve. Zárából származik. A látogatásaim megsokasodtak. A tudatalatti terek szürkés-kék felülete lassan felfedte magát előttem, és eljutottam 1957. január 16-áig vagy 17-éig, amikor a községi pártbizottság titkára, Velizar Burzan, azaz Viktor elvtárs szorgalmasan böngészte a szovjet támadás elől elszökött magyar menekültek egy lapra gépelt jegyzékét.

Felületesen elolvasta a születési dátumokat és helyeket. Az kevésbé érdekelte. Naponta érkeztek hozzá a hírek, hogy a menekültek a befagyott Dráván keresztül szánkókkal mennek Szlavóniába. Letette a papírt az íróasztalára, kortyolt egyet a kávéjából, és elővette a másikat. Legfelül, a másik hasábon Pártos György neve állt, született Budapesten, 1891. 09. 21. Elgondolkodott.

Netán Pártos Sándor testvéröccse lenne? Felkelt, és az ablakhoz lépett. Szemlélni kezdte a Fasizmus áldozatainak terét. Lehullott a hó. Felragyogott a nap, és a tér egy része fénybe borult.

Eszébe jutott, hogy közel húsz éve zágrábi egyetemi tanulmányai alatt Lovrencsics professzor megemlítette neki Pártos Sándort, az elhallgatott és megbélyegzett pszichopatológust.

– Első nyilvános előadását azzal a mondattal kezdte, hogy Éva demens volt. És szűk látókörű. Értelmetlen cselekedetével letaszította az emberiséget a bűnbe. Így született meg a tudomány, egy lerágott almacsutka maradékából.

Lovrencsics professzor szünetet tartott, és folytatta:

– Minden mondata végzetes volt számára.

A felbőszült és feldühített közönség félbeszakította az előadását, és az elkövetkező napokban valóságos hajtóvadászat indult ellene. Leginkább a tudományos körökben, de a katolikus egyház is túlságosan szélsőségesnek találta az állításait. Szitkozódások és rágalmak követték egymást. Onnantól kezdve Pártos Sándor elszigetelten élt és dolgozott.

– Szabadkán ölték meg 1919-ben. Nincs tudomásom róla, hogy kéziratokat hagyott volna maga után, és hogy azok esetleg hol lehetnek.

Amikor megkérdezte, ki ölte meg, a professzor csak annyit válaszolt, hogy nem tudja a nő nevét, csak annyit tud róla, hogy a szeretője volt. Viktor elvtárs elindult az ajtó felé. Kinyitotta, és elmondta Márta titkár-nőnek, hogy sürgős, majd lediktálta az utasításokat. Hozzátette, hogy korábban fog hazaindulni, mert gyötri a gyomorégés. Nem hazudott. Kevéssel dél után a Lenin parkba érkezett, a Vermes-palota elé. Felmászott a lépcsőkön a lakásáig. Levetette a kabátját, kioldotta a sálját, és letette őket a fogasra. Levette a cipőjét. Papucsot húzott a lábára, és a konyhába indult. Kinyitotta a fiókot, és elővette a kiskanalat. Majd föléje hajtotta a szódabikarbónás kiszacsót. Figyelmesen öntette ki a kis lyukon keresztül, amelyet előzőleg vágott ki ollóval. Lenyelte, ivott egy pohár vizet, és továbblépett a szobába. A kifinomult faragásokkal díszített szecessziós radiátor fölé hajolt. Jólesett a melege.

Ki is valójában Viktor elvtárs?

Mint a legtöbb szegény körülmények között tengődő korabeli vidéki montenegrói fiatal, a kommunista eszméktől megihletve alig tizenkilenc évesen a Jugoszláv Kommunista Párt tagjává vált. Illegalitásban tevékenykedett, így került megbízatásból a Zágrábi Egyetemre. Kitűnt a tanulmányaiban és a pártmunkában is. A háború kitérését követően az elsők között csatlakozott a montenegrói partizánmozgalomhoz. Az egész háborút Montenegro északi részén és Szandzsákban töltötte. Négyyszer sebesült meg. A jugoszláv néphősi érdemrendet 1947-ben kapta meg. Milovan Đilas közeli barátja volt. A Párt felajánlotta neki egy magas funkciót a fővárosban, de csak rövid ideig maradt. Nem volt szerencséje a nőkkel, mert a titokzatos gyilkos hölgy története után, anélkül, hogy tisztában lett volna vele, minden elvtársnő, akivel együtt volt, közönségesnek, együgyűnek tűnt számára.

A Tájékoztató Iroda nyilatkozata után döbbenetesen észlelte, hogy a montenegróiak könnyedén kikötnek a Kopár-szigeten. Nem akart oda kerülni, ugyanakkor hányingerkeltőnek érezte besúgni a rokonait és a barátait. Szorongásai közepette eszébe jutott Pártos Sándor, és hogy utána kutatva tulajdonképpen megtanult magyarul. Megkereste Đilast, és előadta neki az ötletét. Így került az ország északi városába és a Vermes-palotába. Felügyelte a helyi magyar besúgókat, akikben a Párt nem

bízott meg, egyszerre rákosista kémeket és horthysta reakciókat sejtve bennük. Hogy könnyebben a bizalmukba férközzön, a Boros Viktor álnevet vette fel. Így lett mindenki számára Viktor elvtárs. Egyik munkatársa megkérdezte, miért döntött így.

– Irtózom a nagyvárosoktól – zárta rövidre.

Épphogy beköltözött a palotába, megismerkedett Jánossal, a szomszédos Leovits-palota lakójával. Néhány udvarias mondat után János megkérdezte tőle, tudja-e, hogy abban a lakásban, ahova beköltözött, kegyetlen gyilkosság történt.

– Nem tudom. Mikor? – lepődött meg Viktor.

– 1919-ben. Megöltek egy Pártos Sándor nevezetű kiátkozott pszichopatológust. Arról volt híres, hogy azt állította Éváról, hogy demens volt. Az elkövető Németh Judit kisasszony volt. Átszúrta a nyakát egy hosszú kötőtűvel.

– Pártos Sándor. Biztos benne?

– Csakugyan. Élénken emlékszem arra a sikoly megzavarta korai estére. Az erkélyen álltam a jegyesemmel, és beszélgettünk. Elszaladtunk a Veres-palotába, és Németh kisasszonyra bukkantunk, aki a holttest mellett ült és mosolygott.

– Ismerte a kisasszonyt?

– Igazából nem, csak látásból. Egyedül élt. Az első világháború után a szülei elköltöztek a palotából. A szörnyű esemény után a lakás üresen állt. Némethék többnyire évente egyszer-kétszer jöttek, rövid ideig maradtak, de a lakást nem akarták eladni.

– És Judit? Hány évre ítelték el?

– Driád tüneteit állapították meg nála. A nimfománia következtében keletkezett megbolondulást. A törökkanizsai elmeegógyintézetbe zárták, ahol 1940-ben hunyt el.

– Honnan tudja? Az újságban olvasta?

– Nem. Egyszerűen megtudtam. A létezés titkának tekintem. Van egy közmondás: ahol az eget kampókkal lekötötték. Elnézést, Viktor elvtárs, mennem kell, tudja, a munka...

Beesteledett. Viktor elszunnyadt a kanapén. Valamilyen zörejre ocsúdott fel, és rápillantott a karórájára. Felkelt, és felkapcsolta a lámpát. Aztán

a másikat, amely az ágya mellett állt. E pillanatban valaki csengetett, amitől jókedvre derült. Kinyitotta az ajtót. Gligoric felügyelő és egy idős ember állt előtte.

– Szervusz, Ranko! – mondta Viktor, majd kezet fogtak.

– Szervusz, Viktor! Elhoztam Pártos Györgyöt. Igazolta, hogy Sándor testvére. Sietek, szolgálatban vagyok – Gligoric felügyelő leszaladt a lépcsőn.

– Fáradjon be – szólt hozzá magyarul Viktor.

Beléptek a szobába, és bemutatkoztak egymásnak. Viktor megkínálta a férfit teával, ám ő azt válaszolta, hogy nem kér. Felajánlotta, hogy üljön le, ahova szeretne. Mozdulatlanul maradt.

Hallgatott és figyelmesen szemlélt. Viktor elgondolkodott, hogy talán hibát követett el, amikor lakásába invitálta. Nem akarta zavarni, elsétált a radiátorig, és rátette a kezeit.

György állapota elszomorítóan hatott. Sovány volt, gyenge, közép magas. A haja megritkult, mind a jobb, mind a bal oldalon, a feje közepén teljesen megkopaszodott. A szemöldökei kitéűntek. Az arca vérömlenyekkel volt tele. Viktor fel tudta ismerni az együttérző lelket. Háborús tapasztalat.

Közben György leült a kanapéra, Viktor a karosszékbe ereszkedett.

– Mikor érkezett Jugoszláviába?

– Nagyjából tíz-tizenegy napja.

– Szándékozik maradni?

– Valószínűleg. Ebben az életkorban már nincs kedvem kóborolni.

– Mi a foglalkozása?

– Órásmester vagyok. Ahogy az édesapám is volt. Látom, van Cartier-je.

Viktor megfordult, és a falórára pillantott.

– Zavarja valami? Látom, a kezeit rázza.

– Időnként el-elzsibbadnak. Az első világháború kitörése után azonnal mozgósítottak, és a zászlóaljamat Szerbiába vezényelték. Szabácsnál a robbanás összevissza sebezte a kézfejeimet. Közel három hónapon keresztül nem tudtam mozgatni az ujjaimat, és nem éreztem semmit. Ráadásul az orvos akkor azt mondta nekem, hogy soha többé nem leszek képes használni az ujjaimat.

– Tudja, miért van itt?

– Tudom. Ebben a szobában ölték meg Sándort – pontosan leírta. Ki-
mondottan nagy. Közepén egy hosszú rézasztal, a két ablak között egy
tágas vitrin, benne kobalttányérok és csészék. Az ágy felett falióra. Az
ágy felett a *Bércek között* című festmény. (György egy másodpercre eltű-
nődött: vajon ez eredeti Iványi-Grünwald?)

– Nem változtattam meg az elrendezést. A bútorzat elég értékes és ki-
váló minőségű. Csupán ezen a kisasztalon keletkezett némi rozsdá az
utóbbi időben. Némethék ízléses emberek voltak.

– Egy jóságos csecsemőhöz hasonlított – mondta György halkán Sán-
dorról.

– Judit és Sándor. Tud valamit a viszonyukról?

– Szinte mindent, Viktor elvtárs. Szinte mindent. . .

György kigombolta kabátja legfelső gombját.

Judit leszállt a vonatról. Meleg, júniusi nap volt. Letette a nehéz bőrönd-
jét, és szemlélni kezdte a Keleti pályaudvart. Kellemes érzés futott rajta
végig.

– Édes lesz a bosszú – suttozta.

Az utasok elhaladtak mellette. Valaki a nevéen szólította, mire megfordult.
Endre nagybátyja közeledett hozzá, és integetett. Hozzálépett, hom-
lokon csókolta és átölelte. Megragadta a lány bőröndjét, és szoba ele-
gyedtek. Endre utoljára Eleonóra lányának hetedik születésnapján látta
őt. Ennek ellenére ismerte Judit családjának viszonyait. Judit úgyszintén
ismerte Endréét. Endre és László, Judit édesapja évente legalább három-
szor levelet váltottak. Utolsó levelében Endre igazolta, hogy komfortos
lakást talált Judit számára, és hogy elintézheti, hogy, ha megfelel, állást
kapjon a közigazgatási bíróságnál.

Ám régebben ez nem így volt. A két testvér összeveszett. Judit emléke-
zett arra az időszakra, amikor a viszonyuk megromlott. Megkérdezte az
anyját, miről van szó, amire ő azt válaszolta, hogy apró nézeteltérések-
ről. Nemsokára, a születésnapja után Judit megtudta a teljes igazságot.
Ugyanis őexcellenciája Kálnoky úrnak nyári rezidenciája volt a Balato-
non. Egy kis létszámú válogatott társaság számára fogadást tartott, köz-
tük volt László és Endre is. Kálnoky úr kiváló diplomata volt, a Monarchia

több nagykövetségén is szolgált. Többnyire a politikáról értekeztek. Endre egész idő alatt hallgatott, és leitta magát. Egyik pillanatban magához ragadta a szót, és cipőtalppal nekirontott a Monarchiának. Zsarnokoknak és népnyúzóknak bélyegezte meg a jelenlévőket, és egzaltáltan felkiáltott, hogy Franciaország meghozza a jobb világot.

Fél évre rá levelet írt Lászlónak. Bocsánatot kér, megbánta a kihágását. Ha módja van arra, hogy kiengesztelje, megteszi, majd azzal zárta le a levelét, hogy meghívja őt és a családját Eleonóra lányának születésnapjára, február 17-ére.

Így is lett. Kibékültek. Volt más is. Endre elmesélte Lászlónak, hogy egy társasházban eladó egy kétszobás tetőtéri lakás, amelyben ügyvédi irodát szeretne nyitni. László készségesen megadta neki a kölcsönt.

Judit tekintete Endrére meredt. Feltűnően hasonlított a testvérére. Mindkettőjüknek vörös folt volt az orrán, apró egyenlőtlenség a szemöldökeik között, és éles volt az állkapcsuk.

Közeledtek a villamosmegállóhoz. Nem messze egy fiatal kolportőr felkiáltott: Kitért a második balkáni háború! Horvát–Szlavónországban merényletet követtek el Skerlec bán ellen!

Rekkenő hőség érződött a levegőben. Felszálltak a villamosra. Judit leült. – Ne felejtse el, 52-es lakásszám. Közvetlenül az Erzsébet királyné úti lakásod mellett fog megállni a villamos – mondta neki Endre. A lány bólintott. Gondolatai elkalandoztak. Már a gimnáziumi években, a tizedik osztályban megérezte, hogy el kell költöznie Szabadkáról, és ezt nem titkolta el a szülei előtt. Különösen elviselhetetlennek érezte az ottlétét, amióta a jegyese cserben hagyta. Azt mondta nekik, hogy csalódott a saját érzéseiben, többet várt. Nem tud itt maradni. Hosszas hallgatás után a szülei rábólintottak.

Bosszút forralt, de még nem tudta, hogyan. Eleonóra születésnapjára ebédje után megtekintette Endréék könyvtárát. A felső polcokon jogtudományi szakirodalom, az alsókon francia szerelmes regények sorakoztak. Találomra vett elő egy könyvet az alsó polcra és kinyitotta: *Justine ou les malheurs de la vertu*. Bele-belelapozott. Megtetszett neki, elvitte a könyvet. Még régebben a Pallas Nagy Lexikonában elolvasta az Anne de Lenclos Ninon-ról szóló szócikket. Eszébe jutott, hogy azt olvasta róla,

hogy a szabad szerelem elvét vallotta. Különös benyomást keltett benne, hogy Krisztina svéd királyné is felkereste. Talán azért, mert a szabadkai kispolgári közegben el sem tudta volna képzelni az ilyesmit. Sade márkít olvasva összeállt számára a kép. Ismét elővette a lexikont, és elolvasta a szócikket. Megértette az összefüggéseket arról, hogy mi köti össze az elmét és a hüvelyt. Úgy érezte, hogy azonnal cselekednie kell, de nem tudta, hogyan. Alig egy hónappal a felutazása előtt a Budapesti Hírlapban elolvasott egy cikket Pártos Sándor pszichopatológusról. Néhány nappal később megjelent még egy. Hecckampány zajlott az ellen a férfi ellen. Erős vonzalom ébredt fel benne az iránt, amit Éváról mondott. Lehetőséget látott benne. Eldöntötte, hogy találkozik vele.

Leszálltak a villamosról, és nemsokára a gyönyörű kétemeletes belső terében voltak. Felmásztak a széles lépcsőkön az első emeletre. Endre, miközben benyomta a kulcsot a zárba, megemlítette, hogy három hónapra előre kifizette a lakbért. Judit nagyon elégedett volt. Négy tükröt számolt meg. Endre megkérdezte, elgondolkodott-e a gyorsírói állásról, mire ő azt válaszolta, hogy elvállalja.

– Néhány napon belül átjövök hozzád, hogy elmondhasd a benyomásaid. Meg akartam mutatni neked a várost, de László azt írta, hogy nincs szükséged idegenvezetőre. Nehogy elfelejtsem, itt van Pártos címe.

Elővette az összehajtogatott cetlit, és odaadta neki. Ezután elment.

Judit az ablak mellett állt, és kinézett az utcára. A függöny kellemes illatot árasztott. Aztán elcipelte hálósobájába a bőröndjét, és az ágyra tette. Kinyitotta, kivette az összehajtogatott ruháit, egy halom fehérneműt, két pár cipőt, egy estélyi ruhát, egy tál berkenyét és Sade márkí könyvét. Kikapott egy berkenyét, és beleharapott.

Ez alatt az idő alatt egy Milánkovics Milutin nevű illető megállt a Hét-személynök utca 17. szám alatti ház előtt, felnézett, és megszemlélte a tetőtéri lakás két kis ablakát. Megragadta a vaskilincset, és kisebb erőfeszítéssel kinyitotta a magas fakaput. Belépve az udvarra visszanézett a terasz felé, amely mellett egy hársfa magaslott. Körülbelül húsz méterrel arrébb volt egy kisebb ház, amelynek az ajtaja nyitva állt. Elindult a gyepen.

– Jó napot kívánok! – mondta és bemutatkozott. – Pártos Sándor urat keresem.

– Én vagyok az. Fáradjon be, és foglaljon helyet. Mi céllal, Milánkovics úr? – mondta kellemes hangon a fiatalember. Egy töltőtollat tartott a kezében. Az asztalon egy kinyitott jegyzetfüzet feküdt, valamint egy vizeskancsó és két pohár. A szoba kisméretű volt, hőmérséklete lényegesen alacsonyabb volt, mint a kinti.

– Azonnal a lényegre térek. Azt hiszem, a látogatásomnak köze van a munkájához. Ugyanis nemrég Bécsben részt vettem egy nemzetközi értekezleten, amelynek a naptárreform volt a témája. Csillagász vagyok, az alkalmazott matematika professzora a Belgrádi Egyetemen. A beszédem nagy figyelmet keltett. Utána elmentem Rudolf Lebender újságíróval ebédelni egy étterembe. Különbőféle témák voltak terítéken. Egyik közülük a bécsi sajtó és az ott megjelentek. Néha jó dolgok is történnek, mint mostanság Budapesten, mondta Lebender. Megkérdeztem, miről van szó, mire részletesen elmesélte az Ön esetét. Nem jellemző rám az elharmarkodottság, de megkértem, táviratozzon, ha megtudja az Ön címét. Visszamentem a szállodai szobámba, és lefeküdtem. Aztán eszembe jutott a tavaly májusi dalmáciai tartózkodásom. A Kattarói-öbölben nyaraltam, és egyik napon Demeter atyával találkoztam egy kőhalomnál. Váltottunk pár szót, ahogy az ilyenkor lenni szokott. Kedvtelenül válaszolt, látszott, hogy elmélyedt a gondolataiban. Furcsán viselkedett. Úgy mozgatta a fejét, mint amikor az ember saját magára haragszik. Megkérdeztem tőle, történt-e valami baj, azt válaszolta, hogy ez a földi világ egy siralomvölgy. Majd hozzátette, hogy nem sokkal ezelőtt Bisenicék otthonában járt, ahol meglátogatta Bosát. Elsötétülésben szenved. Megkérdeztem, az meg mi, azt mondta, hogy egy nagyon régi elmebetegség, amit egy 15. századi krónika is említ.

– Ismételje meg, kérem.

– Elsötétülés. Olyan, mint a napfogyatkozás, csak idegi síkon történik. Pártos aprólékosan, szótagról szótagra bele-beleírta jegyzetfüzetébe a hallottakat.

– Demeter atya azt is elmesélte, hogy a nők szoktak megbetegedni tőle, és hogy négy szakaszát ismeri. Az első gyakran a sírás, ami zokogássá

fajul, amikor a nő tudatában van annak, hogy valamilyen veszteség érte, de nem képes visszaemlékezni arra, hogy milyen, és nem is tudja leírni. Ezenkívül nem ismeri fel az ízeket, és erős késztetést érez arra, hogy valamilyen gonoszszágot kövessen el. Az utolsó és legvégzetesebb szakasz az, amikor kísérteteket kezd látni. Az eretnekek az elsötétülést Éva-körnek nevezik.

Pártos még néhány pillanatig jegyzetelt, aztán letette a töltőtollát, fel-emelte a fejét, és diadalmasan elmosolyodott. Azon hezitált, hogy szóvá tegye-e, majd mégis megjegyezte, hogy őszintén csodálkozik azon, hogy egy belgrádi professzor folyékonyan beszél magyarul.

– Gyermekkoromban tanultam meg a szülőfalumban, Dályán. Eszék környékén fekszik, magyarok is élnek ott. Magyar gyerekekkel játszva tanultam meg.

– Miért keltett nagy figyelmet a bécsi beszéde?

– Rövid összefoglalóval kezdem. Az egyiptomiak a 365 napból álló évet ismerték, de egy napév 1/4 nappal volt hosszabb az egyiptomi évnél. Julius Caesar uralkodása alatt az egyiptomi naptárt alapul véve naptárreformot vittek végbe, azóta 365,25 nap van. Idővel a csillagászok rájöttek, hogy az az év túl hosszú, így a 16. század második felében a tényleges idő 10 nappal megelőzte a Julián-naptár szerintit. XIII. Gergely pápa úgy hajtotta végre a reformját, hogy megszabta, hogy 1582-től egy bizonyos napot követően 10 napot át kell ugrani. 13 napnyi eltérés maradt a két naptár között. Kutatva ezt a kérdést, amelyre még nem találtam választ, bizonyos következtetésekre jutottam. A szökőévek problémája úgy küszöbölhető ki, hogy csak azokat nevezzük szökőéveknek, amelyek esetében az évszám maradék nélkül osztható 4-gyel, a közönségesek pedig csak akkor válhatnak szökőévvé, ha évszázadaik számát elosztjuk 9-cel, majd tovább 2-vel vagy 6-tal. Az így kapott dátum igazodna a Gergely-naptár szerintihez, szinte azonossá válna vele.

Judit azzal a döntéssel kezdte a napját, hogy többé nem fogja hordani a melltartót. Azt akarta, hogy a mellbimbói kitűnjenek, ezért szűk kötösöket viselt. A nyáriak puha szövetből készültek. Virágzó mellei voltak. Kisminkelte magát és megfésülködött, majd tíz óra után kiment. Mielőtt

elindult volna, bepillantott a kis élestarba. Jobb oldalon a fapalcok dúskáltak az élelmiszertől. Nem volt éhes. Biztosan Erzsébet, Endre felesége töltötte fel, gondolta. Aztán eszébe jutott, hogy a lányuknak, Eleonórának a neve is e-vel kezdődik.

Órákon keresztül sétált. Megjegyezte a boltokat, amelyeket a következő napokban meg szeretne látogatni. A házkapukba is be-bebújt. Különösen a Szent István-bazilika keltett benne lélegzetelállító benyomást. Megszomjazott.

Leült egy asztalhoz a Palace szálló kávéházának teraszán, és cseresznyelevet rendelt. Megkérdezte a pincért, hol található a Hétszemélynök utca, aki azt felelte, hogy azon a környéken lakik, és útbaigazította. Kicsit később elindult. Megállt a kirakat előtt, és felfelé nézett. A cégtáblán ez állt: *Zala Mór könyv- és papírkereskedése*. Belépett. Megkérdezte a férfit, készít-e névjegykártyákat. Azt válaszolta, hogy készít, és ujjával az asztal bal sarkában lévő névjegykártyakötegre mutatott.

– Mit szeretne ráíratni?

Lediktálta.

– Hányat kér?

– Legyen harminc darab.

– Holnap lesz kész, 11 és 12 között.

Kijött. Séta közben eszébe jutott, hogy elfelejtette megkérdezni, mennyibe fog ez kerülni neki.

Hétszemélynök utca. Kinyitotta a kaput, és észrevett az udvar végén egy házat, amelynek nyitva volt az ajtaja. Elindult a ház felé. Elhaladt a fal mellett felsorakozott virágágyások és a szakállas sapkás törpét ábrázoló márványfigura mellett. Belépett és bemutatkozott.

– Maga biztosan Pártos Sándor?

– Igen, én vagyok. Foglaljon helyet. Kér vizet?

– Kérek. Nagyon figyelmes.

Pártos a kancsóért nyúlt, vizet töltött egy pohárba, és a lány felé nyújtotta. Judit ivott néhány kortyot. Még soha nem látott ilyen szempárt. A szemlencséken volt egy világító, vöröses fényt sugárzó pont.

– Miben segíthetek, Németh kisasszony?

Judit elmesélte látogatásának okát, és hangsúlyozta, hogy a részletekre is kíváncsi.

Pártos azt válaszolta, hogy szívesen beavatja, milyennek képzelte el eredetileg azt a szerencsétlen előadást.

– Hosszas lesz, előre is elnézést kérek.

Megemlítette Rubens *Ádám és Éva* című festményét, amely elgondolkodtatta, és ez lett *A demencia eredetéről* című tézisének gerince. A képen Ádám felemelt kézzel és kinyújtott mutatóujjal megszólítja Évát, mintha tudatosan le akarná beszélni őt a szándékáról. Éva egy fának támaszkodik, a jobb keze nem látszik, mivel elrejtette a lombkoronában. Szemei csukva vannak, lélekben távol van, befelé fordul. Egyetlenegy mozdulatával sem sugallja, hogy ellenállna Ádám szemrehányásainak, épp ellenkezőleg, hanyagnak tűnik, miközben bal kezét az arcához emeli. Pártos elhallgatott, majd folytatta:

– A legfontosabb mozzanat Éva mély közönyössége. Teljesen elrugaszkodott a valóságtól. Nem érti azt, ezért téves következtetéseket von le. Judit figyelmesen hallgatta, egyszer sem szakította félbe. Elámult Pártos gondolataitól.

Sándor csak egyszer nézett rá. Juditot ismét hatalmába kerítette a kellemtelen érzés a vörösös visszfénytől. Végezetül elmesélte neki Milánkovic professzor dalmáciai tapasztalatát.

Judit az asztalra rakta a poharát. Felállt, és elkezdett vetkőzni. Meztelenül lassan széttárta először a jobb, majd a bal lábát, odahajolt, és mindkét kezét az asztalra tette.

– Birtokodba vehetsz.

Visszatért a lakásába, és belépett az éleskamrába. Birsalmakompótot vett elő. Mindet megette.

Másnap fél tizenkettő körül elment a könyvkereskedésbe, utána végigjárta a tegnapi megszemlélt boltokat. Vett egy kézitáskát és egy parfümöt. Megfigyelte, hogy a budapesti nők alig hordanak kézitáskát. Aztán meglátogatta az aprósobrok kiállítását. Kora délután egy ismerős hangra lett figyelmes.

– Judit!

Megfordult. Endre volt az. A házkapuban állt. Judit megörült, és elindult feléje.

– Nagyszerű hírem van! Először is hadd mutassam meg neked az irodámat!

Magas, egyemeletes épületet látott, amelyet mind a négy oldalán kerítés vett körül, és kétméterenként volt egy ajtaja és ablaka. Belül egy kis udvar volt. Mellszoborral a közepén. És egy pad a fa mellett.

– Ma reggel találkoztam Szilassy bíróval, aki megerősítette, hogy felvettek. Hétfőn reggel hétkor legyél a közigazgatási bíróságon – mondta. A lány elmosolyodott és megköszönte.

– Tudom, hol van – mondta Judit. Felmásztak a lépcsőházon a tetőtérig. Endre kinyitotta az ajtót, és bementek.

– Megy a munka?

– Kapkodom a fejem. Számos ügyfelem van. Sikerült visszafizetnem Lacinak a tartozás egyharmadát. Erzsí meghívott téged vasárnapi ebédre. Hiányzol Nórácskának. Megnőtt a születésnap ünnepsége óta. Már nem az a pici lány, mint amilyen annak idején a téli kirándulásunk alatt a Magas Tátrában volt.

– Eljövök. Nem felejtettem el, hol laktok.

Endréék szívélyesen üdvözölték. Judit hozott nekik egy üveg újfajta keserűlikőrt, egy rózsacsokrot és belga csokoládét. Különösen az újfajta ital tett rájuk nagy benyomást. Judit elmesélte, hogy a Váci úton sétálva az egyik kirakatban meglátta a plakátot: *Pelinkovac Pokorny. Kir. orsz. zágrábi likőrgyár r.-t, ezelőtt – Pokorny Ferencz*. Vett egy üveggel, és megtetszett neki. Úgy gondolta, nekik is tetszeni fog. Legtöbbbet Erzsébettel beszélgetett, játszott Eleonórával. Arra a következtetésre jutott, hogy ez egy békés, boldog család.

Már az első napon belejött a munkába. Segítségére volt Irma kolléganője, akivel együtt dolgozott az irodában. Nem fáradt ki, csak az ujjhegyei fájtak az írógépen való pötyögtetéstől. Szilassy bíró is benézett és bemutatkozott. Judit azt hitte, idősebb emberrel lesz dolga, de körülbelül negyvenöt éves lehetett. Nagyképű és közönséges. Középen az alsó foga megfeketedett. Lehanyatlott, mint a Monarchia, mondaná Endre. Miután elment, Irma hozzáfűzte, hogy elvált. Nőcsábász. Judit tudomásul vette.

Kérésére csütörtökön Szilassy bíró a hivatalában fogadta.

– Örvendek, Németh kisasszony. Mi szél hozta, hölgyem?

Judit sietve az asztalához lépett, és odaadta a névjegykártyáját. Amaz elvette.

– Kéjnő és jőtevő? Azt hittem, hogy jőtevők nem léteznek – mondta félhangon.

– Márpedig én az leszek. Egyenlőségre törekszem. Amit elolvasott, abban nincs ellentmondás. A szolgáltatásaimból megkeresett pénzből egyesületet alapítok, amely a kiszolgáltatott és megalázott nőket fogja segíteni. *Solidarité pour les femmes* lesz a neve. Egyedül nem tudom vezetni a klubot, szükségem van még nőre, mindenekelőtt egy gazdagra – mondta.

– Adott még valakinek névjegykártyát?

– Még nem, de szándékozom.

– Ön pimasz és becsvágyó.

Judit elment.

Estefelé lyoni szaténruhában pózolt a tükör előtt. Valaki az ajtaján kopogott. Szilassy bíró volt. Mennyi az annyi? Judit megmondta az összeget.

– Drága – mondta, és elővette a pénztárcáját.

– Kitűnő adottságaim vannak! – vágott vissza.

Közösülés után csendben feküdtek az ágyon. Judit arra gondolt, hogy valóra kezd válni az álma. Ilyen életre vágyott. Felülmúlom Ninont. Ámbár, találnom kell magamnak valamilyen művésznevet, gondolta.

Szilassy a második szeretője volt, de az első, aki kifizette. Tisztában volt azzal, hogy elterjed róla a hír, és hogy a családja is előbb-utóbb megtudja. Két szabályt vezetett be: közvetlen lesz, és csak rövid beszélgetésekbe bonyolódik az ügyfeleivel. Kivéve olyan eseteket, amikor úgy érzi, hogy hasznára lehet az illető. Mindent alárendelt annak a célnak, hogy valamelyik ügyfelén keresztül megszerezze a megfelelő üzlethelyiséget az egyesület működtetésére. Szilassy Aladárt, mint a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság másodelnökét megfelelő személynek tartotta erre. Megtörte a csendet, és hűvösen leszögezte:

– Nem te birtokoltál engem. Én vettelek birtokba.

– Ezt nem értem – jött zavarba Szilassy.

- Elmondtam neked, mit óhajtok.
- És ha nem leszek rá képes?
- Akkor már nem lesz szükségem rád.
- Gondolkodnom kell róla. Ügyelnem kell a jó hírnevemre. Néhány ember tartozik nekem egy szívességgel, de ezt titokban kell elvégeznem. Nagyjából tíz napra rá ismét meglátogatta Juditot. Közölte vele, hogy meglesz az egyesülete.
- Megadta a címet, és átadta neki a kulcsot. Hozzáfűzte, hogy csak január 1-jétől kezdve kell fizetnie Gyulának a bérleti díjat.
- Másnap odament. Néhány napja járt a Koronaherceg utcában, de nem vette észre a cégtáblát, amelyre a Budapesti Sakköző-Társaság volt ráírva. Felmászott a lépcsőn, és kinyitotta az ajtót. Belépett a kis váróterembe, amelynek jobb oldalán egy pad állt. Továbblépett egy nagyobb helyiségbe, amelyben négy asztal és nyolc szék volt. Az egyikén sakkfigura állt. Dohos szagot érzett.
- Kinyitotta az ablakot, és a falakat bámulta. Meglepte a tisztaságuk. Arra gondolt, hogy hiányoznak a függönyök, az abroszok és a vázák. Megváltoztatta az elrendezést, de nem volt vele elégedett, ezért ismét nekilátott. Aztán leült és az asztalon levő sakkfigurát bámulta.
- Ekkor találta ki a becenevét. *Nenè*.
- Őszig négy névjegykártyát osztott ki. Télre ez a szám megháromszorozódott. Pártos és Szilassy néha hetente kétszer is jöttek. Egyedül Pártossal szeretett hosszasan beszélgetni. Tetszett neki. Egyre több nő kereste meg az egyesületet. Judit pénzt adott nekik a szükségleteikre, néha lakbérre is. Nem utasított vissza senkit. Egy hófúvásos szombaton megjelent nála egy természetes nő. Öltözetéből Judit arra következtetett, hogy minden bizonnyal dúsgazdag. Medve szőrme kabátot és bárány szőrme kucsmát viselt. Arany fülbevalója volt. Széles állkapcsa elcsúfította az arcát. Szemben ült Judittal, és bemutatkozott.
- Öklös Jácinta.
- Németh Judit, örvendek.
- Emil felesége vagyok. Tudom, hogy önhöz jár. Mindent bevallott, és elmesélte, mivel foglalkozik.
- Nem tagadom. Gondolom, elvállik.

– Nem. Könörgött, hogy ne váljunk el, és rám íratta a teljes vagyonát. Sok pénzem van, csatlakozni szeretnék önhöz.

– Rendben.

– Ez fontos. Van engedélye a Solidarité működtetéséhez?

– Őszig érvényes a szerződésem.

Karácsonykor Judit hazautazott Szabadkára. A szülei büszkék voltak rá, mert azt hitték, hogy harmonikusan elrendezte az életét, ahogyan azt a leveleiben leírta. Endrééről kérdezték. Karácsony másnapján korábban elment pihenni. Nem tudott aludni.

Eszébe jutott Pártos kisprózája.

CLAUSEN FRESKÓFESTŐ ÉS JUNG LÉLEKELEMZŐ BESZÉLGETÉSE

Lélekelemző: Hallgatom.

Freskófestő: Eljárás folyik ellenem. Megtudtam, hogy kiközösítenek az egyházból, holott harminchat éven keresztül hűségesen szolgáltam. Tekintélyt szereztem a katolikus világban, talán nagyobb, mint Graff.

Lélekelemző: Kérem, ezt magyarázza meg.

Freskófestő: Fiatalkoromban Törökországban jártam, és meglátogattam a Matejcse kolostort, nem messze Uszkupitól. Ott egy 14. századi freskót láttam. Kíváncsi voltam arra, hogyan festik a görögkeletiek a freskóikat. Az említetten Jézus és a Szűzanya közel állnak egymáshoz. Mária nekitámasztotta Jézuséhoz az arcát, és szorosan átölelte, úgy áll, mintha könnyögné, míg szorosan magához öleli. Míg Jézus arca nyugodt, Máriáé meggyötört és gyászos, a közeli veszélyérzet mérhetetlenül rányomta a bélyegét a leeresztett szemöldökeire. Számtalan freskót láttam az életem során, de ez a matejcsei volt számomra a legmeghatóbb. Tavaly Krakkóban jártam, ahol a Szent Anna-templomban egy freskót kellett megfestenem, a keleti oldalon, a szószék feletti üvegablak mellett. Olyan freskót festettem, amely kísértetiesen hasonlít ahhoz, amit Matejcsében láttam, ugyanakkor hozzáadtam néhány finom árnyalatot. Jézus arca ugyanaz, de Mária elfordította az arcát, mintha meghallotta volna, hogy valaki lopakodik. Mögöttük közeledett az ördög, mint valami csavargó, fekete reverendában és kapucnival a fején. Tekintete ijesztően fenyegető volt, alig nyitott száján kilógott a nyelve. A háttérben felsejlettek az Aranypalota vonásai.

Szünet.

Lélekelemző: Mi történt utána?

Freskófestő: Amikor befejeztem a freskót, Sapieha érsek vizitációt tartott. Szemém meresztve megbámulta, majd rosszállóan rám nézett. Rájöttem, hogy az alkotásom istenkáromló. Beszélgetésünk rövid volt. Az érsek atya közölte velem, hogy levelet fog írni Feratta érseknek a Vatikánba. Részletesen leírja neki, miről van szó, és büntetést fog követelni a részemre. Megkérdeztem, hogy milyen. A legszigorúbbat – válaszolta.

Lélekelemző: Miért tette azt?

Freskófestő: Elapadt a hitem. Ha egyáltalán létezik még bennem, akkor is csak egy szálkányi apró részecske. Nem szorongok többé, csak gyakran az a benyomásom, hogy elpusztult minden. Nem tudom megmondani, mikor és miért következett be ez a változás, de néha eszembe jut az a zűrzavaros éjszaka, amikor eltűnődtem azon, az igaz utat járom-e, vagy tévhitaim rabja vagyok, és a hit nem vált meg a káosztól és megsemmisüléstől, választhatam volna-e magamnak más hivatást. Mi a véleménye a freskómról?

Lélekelemző: Mielőtt megválaszolom a kérdését, fel kell hívnom a figyelmét arra, hogy azon a zűrzavaros éjszakán a lelke mély válságot élt meg. Ez akkor szokott bekövetkezni, amikor az ember valami jobbat kíván számára, így besétál az ördög kelepcejébe. Ez olyan, mint Valéry Genovai éjszakája. (Arckifejezése alapján a lélekelemző rájött, hogy a freskófestő nem tudja, kicsoda Paul Valéry, ezért hozzátette, hogy tehetséges kortárs francia költőről van szó.) A jobbulás csupán az egészség pótcselekvése. A freskójával kapcsolatban egy részlet a hatalmába kerített. Mégpedig az Aranypalota. Szerintem az ördög onnan lépett ki, és Mária nem őt, hanem pont az Aranypalotát nézte.

– Mindent tudok – sottogta Endre Judit fülébe a vasárnapi ebéd után. A Népszavában megjelent egy cikk a Solidarité tevékenységéről, A Hős-nőink címmel. Jácinta ötlete volt az újságíró meghívása, Juditnak pedig tetszett az ötlet.

Fontosnak tartotta megnyerni a közvéleményt, hogy ez a javára váljon. Úgy is lett. Alig pár nap elteltével a bankárok és a tőzsdések megrohmozták az egyesületet, különféle összegeket ajánlva. A támogatás tényleg kiadós volt, a szegény nők is odatódultak.

Judit és Jácinta összehangoltan működtek, de nem voltak baráti viszonyban. Távolságtartók voltak egymással. Emil miatt nem tudtak egymáshoz közeledni, habár ő már nem járt Judithoz. Judit megbékélt azzal a tudattal, hogy örökös megvetés lesz az osztályrésze. Jácinta kétszer is megkérdezte tőle, kik a szeretői, de Judit titkolózott.

Egy napon Judit a kedvében akart járni, és felsorolta őket. Ugyanakkor kihagyta azokat, akik különösen fontosak voltak számára. Jácinta csak némán hallgatta.

Aztán megtörtént a szarajevói merénylet.

Bécsben a Radetzky-indulót játszották, Budapesten felcsendült a *Megállj, megállj, kutya Szerbia!*

Kinek a pap, kinek a papné. Nagyjából ezekkel a szavakkal lehet leírni Németh Judit négy háborús évét. Minden a kezére játszott, a szegénység, az erkölcsi züllés, az ország összeomlása.

Áron alul megvásárolta a szalont az addigi tulajdonosától, majd a *Népszava* újságírói, nyugatos költők, festők, színészek és mágnások találkozóhelyévé tette. Nenè híres kurtizánná vált. Az egyesületet teljesen átengedte Jácintának. Pártos Sándor egy volt a mozgósítottak tízezrei közül. Levelet kapott tőle 1915 márciusában. Erdélyből írt neki. A feletesei megtudták, hogy pszichopatólógos, ezért a brassói szanatóriumba vezényelték. A gyógyintézet mellett van egy birtok, amely az Árpád-korban királyi kézen volt, ma Mikes grófé. Megismerkedett vele. Az idős neves egyedül élt a nagy házban. Ragyogó emlékezőtehetsége kiapadhatatlan adatforrássul szolgált az Árpád-ház itteni kötődéseire, illetve a Kálnokyak, Rozsnyaiak és Mikések történetére, akik közel nyolc évszázadon át éltek a vidéken. Gyakran látogatta. Végezetül Sándor leszögezte, hogy elégedett, az erdei levegő kellemes hatással van rá. Judit nem válaszolt, ahogy az összes többi levelére sem. Ezekben Sándor elmesélte a gróf elbeszéléseit.

A háborús vereség után Judit szülei átköltöztek Szegedre. Nem akartak szerb uralom alatt élni. Valószínűleg tudták, mivel foglalkozik a lányuk, de hallgattak. Judit időnként haza-hazatért a szabadkai otthonába.

1919 nyarán Sándor meglátogatta a Vermes-palotában. Lefogyott, és kecskeszakállat növesztett. Judit megszeppent Sándor szemének vörö-

ses visszfényétől. Rámosolygott. Amikor a szobába léptek, Judit megkérte, hogy üljön le. Azt válaszolta, hogy állni fog, nem marad sokáig. Judit a karosszékbe ült.

– Honnan ismered a címem?

– Egyszer elmondtad.

– Maceráltak a demarkációs vonalon?

– Nem. Megvesztegettem a szerb katonatisztet, és átengedett.

– Mikor értél haza Budapestre?

– Nagyjából hét hónapja. Akartalak előbb meglátogatni, de könyvírásnak szenteltem magam.

– Miről szól?

– A modern lélekről.

– Hogy van Mikes gróf?

– Meghalt álmában közvetlenül a háború vége előtt. Egyszerűen elszenderült.

Judit elhallgatott.

– Megtudtam ismerőseimtől, hogy bordélyházat tartasz fenn, mindenféleket hallottam rólad, Nenè.

– Megsértődtél?

– Leginkább azon, hogy egyetlenegy levelemre sem válaszoltál.

– Mindegyiket elolvastam. Elragadott Mikes gróf személyisége. Szenvedélyesen vágytam arra, hogy megismerkedjek vele.

– A kegyetlenséged nem ismer határokat. Neki is odaadtad volna a névjegykártyádat?! Értem. Beleszerettél. Ugye, Nenè?!

– Ne gúnyolódj velem, figyelmeztetlek!

– Ördögfajzat vagy!

– Az utókor hálás lesz nekem!

– Közönséges ribanc vagy!

– Elég! Fogd be, te gerinctelen szarházi!

Judit elüvöltötte magát, és felugrott. Elragadta a kisasztalon fekvő kötőtűt, és nekirontott Sándornak. Meglóbálta, és nyakába szúrta. Sándor összeesett.

Oleg Tomić 1968-ban született Újváron (Nova Gradiška, ma Horvátország). Filozófiát és összehasonlító irodalmat hallgatott a Zágrábi Egyetem Bölcsészettudományi Karán. 1991 óta Szabadkán él. Fontosabb művei: *Incognito* (regény, 2001), *Out of the blue* (regény, 2002), *Francuski kalendar* (*Francia naptár*, regény, 2006), *Povređenost* (*Sértettség*, regény, 2011), *Ulrika Glezer* (*Ulrike Gläßer*, regény, 2019). Művei eddig nem jelentek meg magyarul.